

**MODELUL DIDACTIC DE FORMARE A CULTURII ETNOARTISTICE LA ELEVI
PRIN INTEGRAREA TEATRULUI POPULAR**

Rezumat: În articol autoarea prezintă modelul didactic de formare a culturii etnoartistice la elevi prin integrarea teatrului popular din România. Modelul se centrează pe conceptul de cultură etnoartistică fundamentat

pe teorii ontologice și artistice de valoare. Baza metodologică se axează pe principii, metode și strategii didactice generale și specifice domeniului.

Cuvinte-cheie: cultură etnoartistică, model pedagogic, principii didactice, teatru popular.

Cultura etnoartistică reprezintă totalitatea valorilor artistice (materiale și spirituale) create de popor de-a lungul istoriei. Cultura etnică este rezultatul unei „mutații ontologice”, mutație care face ca omul să se ridice din starea de pre-om sau de animalitate, la statutul de om deplin (L. Blaga). Cultura etnoartistică, fiind o productivitate a poporului, reprezintă aspectul atitudinal și aptitudinal al acestui popor, implicând spiritul, afectivitatea, tot corpul uman. Cultura populară (etnoartistică) este și istorie, și destin, și sens uman. Prin cultură poporul ajunge din starea de instinct, la o stare de conștiință de sine. Cu cât este mai dezvoltată cultura națională, cu atât poporul însuși are o existență mai sigură, mai determinată. Etnocultura exprimă valoarea, ca expresie ideală a unui acord între eu și lume. Creația populară relevă trairice legături între om și natură. **„Omul ca om” este esența etnoculturii. Etnocultura este definită ca „sufletul populației”.**

Crearea modelului pedagogic a avut în vedere realizarea raportului antropologic „om – cultură – om deplin” în care conceptul de cultură este definit din mai multe perspective, fiindu-i atribuite semnificații diverse.

Astfel, în opinia unor specialiști, cultura devine sursă de proiecție și, prin urmare, dezvoltă, inevitabil, *etnocentrismul*.

Așadar, în modelul nostru didactic drept sursă de formare a culturii etnoartistice la elevi considerăm folclorul național și, în special, *teatrul popular* cu una dintre principalele manifestări – *Jieni*. Acest gen al folclorului se caracterizează prin legături sincretice ale artelor populare, muzica, literatura, coregrafia, dramaturgia, artele plastice (costume, machiaje, obiecte).

Formarea culturii etnoartistice prevede o metodologie specifică, ce se realizează prin următoarele funcții, preluate aici în formă sintetică:

- funcția antropologic-culturală (C. Cocoș);
- funcția de selectare și transmitere a valorilor de la societate la individ (I. Nicola);
- funcția național culturală (G. Văideanu);
- axiologică (A. Afanasieva);
- psihologică (A. Afanasieva);
- socială (A. Afanasieva).

Formarea la elevi a *culturii etnoartistice* prin valorificarea manifestărilor teatrului popular necesită din partea profesorului orientare după un sistem teleologic concret și finit: finalități, sistemul de principii, strategii, tehnologii, metodologii clar ierarhizate. Formarea *culturii etnoartistice* constituie o parte a personalității „depline” (după L. Blaga). În acest sens, alegerea sistemului de principii trebuie să fie într-o concordanță nemijlocită cu principiile educației moderne, principiile etnopedagogiei, principiile axiologice, principiile educației artistice, principiile percepției muzicale etc. Așadar, metodologia formării culturii etnoartistice se va baza pe următoarele principii:

- *principiul orientării umaniste* (N. Silistraru);
- *principiul creativității* (V. Babii);
- *principiul interiorizării muzicii* (I. Gagim);
- *principiul unității educației-instruirii-dezvoltării muzicale* (D. Kabalevski);
- *principiul corelației între senzorial și rațional, dintre concret și abstract* (N. Silistraru);
- *principiul sensibilității afective* (V. Babii);
- *principiul intuiției* (I. Gagim);
- *principiul pasiunii* (I. Gagim);
- *principiul acțiunii totale a muzicii asupra omului* (I. Gagim);
- *principiul motivării activității* (N. Silistraru);
- *principiul educației prin și pentru valori* (If. Avram);
- *principiul transpunerii valorilor în fapte de civilizație* (If. Avram);
- *principiul dominării valorilor naționale perene* (If. Avram).

Educația este o activitate de esență psihosocială care urmărește formarea și dezvoltarea personalității umane. Abordată ca acțiune, educația va permite ființei umane să-și dezvolte aptitudinile

sale fizice și intelectuale, sentimentele sale sociale, estetice și morale, în scopul realizării cât mai bine posibil a misiunii sale de om.

În atingerea scopului scontat, am considerat importantă axarea pe *obiectivele pluridimensionale* ale educației. Ca rezultat, propunem ca *dimensiunile educației etnoartistice* să cuprindă spectrul larg de obiective ale: *educației intelectuale, religioase, morale, estetice, muzicale, teatrale, permanente, interculturale.*

Educația etnoartistică este realizată prin tehnologii/ metode specifice etnopedagogiei, educației morale; educației muzicale etc. și prevede următoarele:

*teatralizarea,
improvizarea,
montarea tradițiilor și obiceiurilor populare,
coparticiparea, trăirea emoțională activă a elevului și profesorului în acest proces.*

Educația etnoartistică este posibilă prin diferite forme, ce pot fi încadrate în cele curriculare (opționale), în cele extracurriculare și în cele extrașcolare.

În opinia psihologilor, pedagogilor și didacticienilor, activitățile extrașcolare contribuie mult la dezvoltarea personalității și cultivă alte calități precum responsabilitatea, răbdarea și perseverența.

Activitățile extrașcolare se desfășoară într-o atmosferă nonformală, ceea ce contribuie la diversificarea învățării formale. Ele contribuie la formarea copiilor și le oferă ocazia de a avea propria părere și de a căpăta mai multe abilități de învățare. În opinia pedagogilor, activitățile extrașcolare largesc orizontul de cunoștințe ale elevilor și le cultivă anumite valori. De exemplu, o vizită la teatru, însoțită de vizionarea unui spectacol, unde copilul este doar un simplu spectator, îi oferă acestuia o mulțime de impresii, emoții pozitive și îi cultivă dragostea pentru artă. Activitățile extrașcolare îi ajută pe copii să-și exprime emoțiile, să cunoască lucruri noi și totodată să se simtă importanți pentru societate.

Printre metodele educației morale în formarea culturii etnoartistice considerăm importante următoarele:

- *Explicația morală*
- *Cultivarea tradițiilor ca metodă de educație*

Din pedagogia generală au servit suport metodologic următoarele metode:

- *Copacul ideilor*
- *Ciorchinele*
- *Jurnalul cu dublă intrare*
- *Metoda cazului*
- *Modelarea didactică*

Din pedagogia muzicală am selectat:

- *Metoda acțiunii emoționale*
- *Metoda dramaturgiei emoționale*
- *Metoda caracterizării poetice a muzicii*
- *Metoda „magicalului dacă”*
- *Metoda stimulării imaginației*
- *Metoda reinterpretării artistice a muzicii*
- *Pedagogia teatrală ne-a servit cu metodele:*
- *Metoda „memoria afectivă”*

Educația etnoartistică este posibilă prin diferite forme. În cadrul lecțiilor se realizează forma curriculară a educației. În opinia psihologilor, activitățile extrașcolare contribuie mult la dezvoltarea personalității și cultivă calități precum responsabilitatea, răbdarea și perseverența. Activitățile extrașcolare se desfășoară într-o atmosferă neformală, ceea ce contribuie la încheierea învățării formale. Activitățile extrașcolare îi formează și le oferă copiilor ocazia de a avea propria părere și de a căpăta mai multe abilități de învățare. În opinia pedagogilor, activitățile extrașcolare le largesc orizontul de cunoștințe și le cultivă copiilor anumite valori. De exemplu, o vizită la teatru, unde copilul este doar un simplu spectator, îi oferă acestuia o mulțime de impresii, emoții pozitive și îi cultivă dragostea pentru artă. Activitățile extrașcolare îi ajută pe copii să-și exprime emoțiile, să cunoască lucruri noi și totodată să se simtă importanți pentru societate.

Obiectivele educației non-formale nu urmăresc să excludă modul tradițional de educație, ci să completeze și să diversifice instruirea pur teoretică, prin activități atractive, la care să aibă acces un număr cât mai mare de tineri. Aceste obiective se prezintă astfel:

- completarea orizontului de cultură din diverse domenii;
- asigurarea unui mediu propice exersării și cultivării diferitelor înclinații, aptitudini și capacități.
- crearea de condiții pentru formarea profesională;
- sprijinul alfabetizării grupurilor sociale defavorizate;

Educația non-formală se împarte în 2 tipuri principale, variind în funcție de activitățile specifice:

- *activități extradidactice*: cercuri de discipline, ansambluri etnofolclorice și artistice, concursuri, olimpiade, serbări și spectacole ale școlărilor în cadrul școlii și al comunității etc.;
- *activități extrașcolare*: diverse proiecte artistice și de formare civică, excursii, acțiuni social-culturale (în clubul elevilor, la muzeu, la teatru, în bibliotecă, în cadrul sărbătorilor naționale, al evenimentelor etnoartistice, serbări și spectacole ale școlărilor în instituții de cultură etc.)

În elaborarea și eșalonarea *etapelor de formare a culturii etnoartistice* ne-am axat pe teoriile psihologiei și ale sociologiei muzicale (I. Gagim, A. Sohor, Z. Kazanjiieva-Velinova), din care rezultă că percepția dispune de o anumită structură, formă. Noi nu auzim întreaga materie sonoră (toate sunetele) concomitent, ca o avalanșă sonoră, dar urmărim sunete aranjate într-un anumit mod, structurate, compartimentate – de la microstructură (un sunet) la macrostructură (lucrarea în întregime sub formă de cântec, melodie instrumentală, lied, fugă, sonată etc.). Cu toate că auzim în momentul dat un singur sunet, percepția îl raportează la sunetele precedente, precum și la cele ulterioare, intuindu-le succesiunea și diversitatea melodică, ritmică, timbrală, agogică, dinamică, structurală. În timpul percepției, are loc auzirea treptată (pas cu pas, structură cu structură) a discursului muzical. Caracterul structural al percepției muzicale capătă o tangență directă cu caracterul psihicului nostru, pentru că actul perceptiv, după cum scrie H. Ey, „se constituie într-o structură care ne trimite la structura matriceală a conștiinței, la o arhitectonică a trăirii” [5, apud: Ion Gagim, pp. 162-163].

A. N. Sohor deduce trei etape/ stadii în perceperea creației muzicale:

- 1) etapa provocării, apariției interesului și motivației pentru cunoașterea creației muzicale;
- 2) etapa audiției propriu-zise;
- 3) etapa trăirii și înțelegerii;
- 4) etapa interpretării personale și a evaluării estetice.

Autorul menționează că aceste etape sunt divizate condiționat, deoarece pot difuziona între ele. Z. Kazandjiieva-Velinova menționează trei etape ale percepției muzicale: *precomunicativă* (fiind legată de starea de pregătire psihologică, estetică, motivațională pentru audiție); *comunicativă* (reflectă nemijlocit procesul de audiție) și *postcomunicativă* (fiind legată de conștientizare, înțelegere și valorificare personală) [8]. Prin urmare, o atenție deosebită atribuie cercetătorii primei etape a activității muzical-auditivă în cadrul căreia se formează o stare de predispunere către percepere. După considerațiile aceleiași Z. Kazanjiieva-Velinova, în formarea predisunerii către actul de percepere, sunt necesari următorii factorii: nivelul de cultură, interesele muzical-artistice, gusturile estetice, preferințele genuistice etc. Crearea predispoziției pentru actul de percepere este determinată de starea emoțională anterioară. Problema profesorului constă în crearea unei stări emoționale favorabile, ea fiind un fundament necesar în procesul de percepție emoțională.

Prin urmare, în cercetarea noastră am considerat că trebuie să ținem cont de aceste realizări teoretice și experimentale de formare și să le efectuăm după aceleași etape:

precomunicativă, comunicativă, postcomunicativă, care se identifică, astfel, cu:

1. *etapa precomunicativă – cea de însușire a cunoștințelor folclorice și despre folclor (teatrul popular, obiceiuri ocazionale și neocasionale etc.);*
2. *etapa comunicativă – cea de comunicare propriu-zisă cu fenomenul etnocultural și de însușire a atitudinilor valorice.*
3. *cea postcomunicativă: conștientizarea valorică a fenomenului studiat, practicarea de sine stătătoare a cunoștințelor/ competențelor în context didactic/ extra-didactic continuu și evaluarea, însoțită uneori de confruntarea cu alte opinii.*

Drept *finalitate a modelului pedagogic* este vizată cultura etnoartistică cu componentele sale (cognitivă, psihomotorie, atitudinală). Acest concept al culturii etnoartistice se fondează pe conceptul filozofic al lui Lucian Blaga, care presupune formarea omului „luciferic”, a omului deplin. Am încercat să reprezentăm într-o formă schematică acest model didactic de dezvoltare a culturii etnoartistice la elevi prin integrarea teatrului popular. Ea, integrarea, conține toate coordonatele descrise mai sus, organizate într-o formă mai concisă și mai sugestivă, în care valorile etnoculturale propuse a fi experimentate sunt reprezentate astfel:

În cercetarea noastră, evaluarea culturii etnoartistice este realizabilă după modulele următoare:
 Modulul: Cunoștințele etnoculturale;
 Modulul: Interesul pentru cultură etnoartistică;
 Modulul : Gândirea etnoculturală ;
 Modulul : Activitatea etnoculturală.

Indicii *culturii etnoartistice* îi propunem în Tabelul 1

Tabelul 1

CULTURA ETNOARTISTICĂ			
Interesul pentru cultură etnoartistică	Gândirea etnoculturală	Cunoștințele etnoculturale	Activitatea etnoculturală
Atitudini	Aptitudini	Cunoștințe	Capacități
<ul style="list-style-type: none"> • Interesul și dragostea pentru tradițiile populare (limbă, obiceiuri, tradiții, religie ș.a.); • formarea și exersarea gustului estetic; • formarea conduitei morale prin practica religioasă; • deschiderea spre înțelegerea valorilor, stilurilor de comunicare specifice celorlalți. 	<ul style="list-style-type: none"> • Receptivitatea estetico-artistică; • capacitatea de a percepe arta populară (privi, asculta, auzi, simți, trăi); • dezvoltarea senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor estetice; • dezvoltarea capacității de gândire estetică; • formarea gândirii moral-civice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Un volum de cunoștințe folclorice și despre folclor; • dobândirea de cunoștințe religioase; • dobândirea de cunoștințe morale; • interiorizarea valorilor estetice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea capacităților de a crea frumosul; • formarea capacităților de apreciere a frumosului; • formarea deprinderilor de păstrare și promovare a valorilor; • capacitatea de a folosi de sine stătător tradiții populare în viața sa personală; • formarea capacității de a recunoaște reperatele etno-sociale.

Formularea modelului didactic al modulului experimental ține seama de condițiile specifice ale unei asemenea operații: constituirea grupului martor și a grupului experimental, luând în calcul apartenența rurală și urbană a subiecților, nivelul lor școlar, respectiv gimnazial și liceal. De asemenea, modelul didactic al modulului experimental are în vedere **principalul conținut – teatrul haiducesc „Jienii”** – cules de pe Valea Troțușului, din zona centrală a Moldovei, precum și **metodologia de realizare, de implementare și de evaluare**, bazată din elementele pedagogice și didactice enunțate.

Concluzii: Educația etnoartistică este concepută ca o investiție în om. Din perspectivă pedagogică, a prezentat importanță conturarea rolului și funcțiilor care sunt *atribuite etnoculturii*. Funcția axiologică este realizată în cazul conceperii etnoculturii ca valoare, necesitate vitală a unui popor. Realizarea funcției psihologice confirmă valorificarea etnoculturii ca mijloc de menținere a sănătății spirituale a societății și a fiecărui individ în parte. Astfel, prin valorile etnoculturale, omul își găsește putere, voință, echilibru spiritual și chiar locul său în cadrul comunității naționale și universale.

Prin consolidarea unor valori, tradiții culturale milenare este realizată *funcția socială* și trebuie subliniat faptul că teatrul folcloric îndeplinește în acest domeniu un rol important. Se poate ajunge până la a susține că și anumite elemente ale funcției de ocrotire a sănătății sunt realizabile prin intermediul educației etnoartistice. Prin valorificarea conceptului de **folcloroterapie** putem obține o psihocorelare, o armonizare a personalității, fructificând atmosfera tonifiantă a creației populare.

Dimensiunile educației etnoartistice prevăd obiectivele diferitelor tipuri, modalități de educație. Sincretismul artei populare, în speță al teatrului folcloric, a dus la conturarea unor metode specifice ale educației etnoartistice, ele fiind axate pe metodologiile educației morale, literar/artistice, muzicale, teatrale și estetice.

Modelul pedagogic de formare a culturii etnoartistice la elevi prin integrarea teatrului popular a fost valorificat prin probe experimentale. Experimentul formativ a parcurs următoarele etape/ faze. În cadrul etapei numită „PRECOMUNICATIVĂ” elevii și-au însușit cunoștințe folclorice și despre folclor (teatrul popular, obiceiuri ocazionale și neocasionale etc.). Ei au fost inițiați în lumea artistică și plurivalentă a folclorului românesc. Obiectivele acestei etape au vizat deprinderea cunoștințelor despre folclor, cultivarea atitudinilor, provocarea interesului pentru fenomenul complex numit „teatrul popular”.

A doua etapă din experimentul de formare numită „COMUNICATIVĂ” este cea de comunicare propriu-zisă cu fenomenul etnocultural, conducătoare spre însușirea atitudinilor valorice. La această etapă elevii au acumulat un volum de cunoștințe necesare, au conștientizat necesitatea și valoarea estetică, axiologică a tezaurului național și dorința de a-l practica. Pentru realizarea eficientă a acestei etape elevii au fost orientați spre valorificarea diferitelor aspecte ale artei folclorice (teatrul popular): aspectul istoric, muzicologic, etnografic, literar, etic, filosofic, estetic.

În cadrul etapei „POSTCOMUNICATIVE” s-au evaluat toate realizările elevilor, s-a pus accentul pe conștientizarea valorică a fenomenului studiat. Elevii s-au aflat în situații de exersare independentă a cunoștințelor/ competențelor în context didactic/ extra-didactic continuu.

În eșantionul experimental, tabloul este marcat de o creștere evidentă spre calificativul „superior”, în timp ce în eșantionul martor, rezultatele nu au fost marcate de o creștere considerabilă.

Granetskaya L., Gavrilitsa L.

Didactic Models of Students' Ethnoartistic Cultural Formation Through Folk Theatre

Abstract: The article presents the pedagogic model of ethno-artistic culture formation at pupils by integrating popular theater from Romania. The model is centered on the concept of ethno-artistic culture based on valuable ontological and artistic theories. The methodological basis focuses on principles, methods and general teaching and domain-specific strategies.

Keywords: ethno-artistic culture, pedagogic model, didactic principles, folk theater.

Bibliografie:

1. Avram If., *Etnopedagogie aplicată, formarea orientărilor axiologice la preșcolarii mari*, Cluj-Napoca: Eurodidact, 2006.
2. Blaga, L., *Spațiul mioritic*, în: *Trilogia culturii: Orizont și stil, Spațiul mioritic, Geneza metaforei și sensul culturii*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969.
3. Cucuș C., *Pedagogie și axiologie*. București: EDP, 1995. 160 p.
4. Gagim, I., *Fundamentele psihopedagogice și muzicologice ale educației muzicale, referat științific al tezei de doctor habilitat în baza lucrărilor publicate în pedagogie*, Chișinău, 2004.
5. Gagim, I., *Dimensiunea psihologică a muzicii*, Iași, Editura Timpul, 2003.
6. Silistraru, N., *Etnopedagogia*, Chișinău, Editorial al USM, 2003,
7. Афанасьева, А., *Фольклоротерапия: здоровьесберегающий эффект занятий народным творчеством*, Москва, 2005.
8. Казанджиева-Велинова З.Г. *Мнения и оценки на слушателите за различните жанрова музикални предавания на програма «Орфей»*, София, 1976.